

სოფლის მეურნეობის რესურსების უზრუნველყოფის გაუმჯობესების ეკონომიკური მექანიზმები

თამარ ობლიშვილი
სტუ-ს დოქტორანტი

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური მექანიზმები, საბაზრო ურთიერთობები, სახელმწიფო სუბსიდიები, სოციალური ეფექტები, საზოგადოებრივი პროდუქტი.

* * * *

სოფლის მეურნეობა მჭიდროდ ინტეგრირებულია სახელმწიფოსთან, რომელიც ბუნებრივი პირობების, საწარმოო ინფრასტრუქტურის, მოსახლეობის სიმჭიდროვის, ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტრადიციების, ეკონომიკური და ეკოლოგიური პოტენციალის დიდ ზეგავლენას განიცდის, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა მრავალფეროვანია, აქ ნედლეული არამარტო იწარმოება, არამედ გადამამუშავდება კიდევ, ინახება, ხდება ტრანსპორტირება და სხვადასხვა პროდუქციის რეალიზაცია. ეს არის სფერო ბუნებრივი რესურსების კვლავწარმოების, სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების, სამსენებლო მასალების წარმოების, ეკოლოგიურად მნიშვნელოვანი ობიექტების განლაგების, რომლებიც დადებითად მოქმედებს გარემოზე. სოფლის თავისებურება ისიც არის, რომ იგი დიდად არის დამოკიდებული ქალაქის მეურნეობაზე, საერთოდ საწარმოო და სოციალურ ინფრასტრუქტურაზე. მეწარმეობის კულტურის საქმიან აქტიურობაზე. ეკონომიკაში ამ სფეროს უპირატესობა ჩანს იმამიც, რომ აქ არის შედარებით იაფი მუშახელი, არის ხარისხიანი და შედარებით იაფი ნედლეული, შედარებით დაბალი საიჯარო გადასახადი სხვადასხვა ქონების გამოყენების დროს და საერთოდ დაბალი გადასახადები.

სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური მექანიზმის კონცეფცია უნდა მოიცავდეს მცდელობას, რომ გათანაბრებული იქნას ცხოვრების პირობები სოფლის და ქალაქის მაცხოვრებლებს შორის, სხვები კი თვლიან რომ აქ ბაზრის ინტენსიური განვითარების პირობებში უნდა მონაწილეობდეს სახელმწიფო. საბაზრო რეფორმის თანამედროვე პირობებში უნდა მონაწილეობდეს სახელმწიფო. საბაზრო რეფორმის თანამედროვე პირობებში საქართველოში სოფლის მეურნეობა ხშირად წაგებულია სამუშაო ძალის კონკურენციაში, ინვესტიციებში, პროდუქციის შეკვეთებში, ბუნებრივ რესურსებში, რაც რეგიონთაშორისი და დარგთაშორისი ბრძოლის პროცესების შედეგია, აღნიშნული კი ინვესს მათი კუთვნილი, შესაძლებელი შემოსავლების დაკარგვას. ჩვენი

აზრით თანამედროვე სოფლის მეურნეობის განვითარების ეკონომიკური მექანიზმის კონცეფცია უნდა გამომდინარეობდეს იმ აუცილებლობიდან, რომ აქ უნდა მოხდეს ეფექტურ სოფლის მეურნეობაზე დაფუძნებული კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის ფორმირება, მისი პროდუქციის გადამამუშავებაზე, სარეზერვოს განვითარებაზე, კუსტარული წარმოების, საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის, აქტიური მარკეტინგის განვითარებაზე. მნიშვნელოვანია გამოვიყენოთ შემოსავლების მიღების შესაძლებლობები ბუნებრივი რესურსებიდან, სასარგებლო წიაღისეულიდან, მინის გაყიდვიდან და იჯაროდან, ვაჭრობიდან, ტურიზმიდან და ა.შ. დიდი მნიშვნელობა აქვს სოფლად გაზიფიკაციას, ელექტროფიკაციას, უნდა დამუშავდეს პროექტები რეგიონალურ ჭრილში სოფლის მეურნეობის ბუნებრივ ეკონომიკურ და სოციალური განვითარების, მისი პოტენციალის (საწარმოო რესურსები: მინა, კაპიტალი, შრომითი ორგანიზატორობის უნარყ, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, მეწარმის უნარი, ფულადი კაპიტალი ერთმანეთთან სინთეზურ კავშირში) სათანადო შეფასების საფუძველზე. საქმე ეხება იმას, რომ საჭიროა ნათლად გამოიკვეთოს, სოფლის მეურნეობაში რა უფრო ხელსაყრელია, მაგალითად სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოება მისი დამამუშავება, თუ რეკრეაციული ფუნქციების შესრულება.

შოპტიმალურ გადანაწევტას მოითხოვს საკითხები მინის საკუთრების შესახებ. მინის კერძო საკუთრებასთან ერთად, რომლებიც თავისუფლად გაიყიდება ან იჯარით გაიცემა, უნდა იყოს სახელმწიფო საკუთრება (გზები, ბუნების დაცვის ზონები, წყალსატევები, ტყე, ძეგლთა დაცვა და სხვა) საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პროცესები სახელმწიფოს გარეშე ათეულ წლებით გაინელებოდა და არ გადანაწეობდა რაციონალურად. უუნდა დაჩქარდეს ადგილზე მენეჯმენტის განვითარება, გამოიყოს სახელმწიფო სუფსიდიები და ინვესტიციები. უუნდა შეიცვალოს ე.წ. ბიზნეს ელიტის დამოკიდებულება აგრობიზნესის მიმართ. სოფლის მეურნეობას ესაჭიროება როგორც სეზონური ასევე გრზელვადიანი კრედიტები, სახელმწიფომ უნდა მიმართოს თავისი ძალისხმევა, რათა სტიმული მისცეს ინტერგრაციას რესურსების მომწოდებლის, გადამამუშავებელი მრეწველობის და სოფლის მეურნეობის (საფინანსო კომპანიებთან, გაზის კორპორაციებთან, მინერალური სასუქების მწარმოებლებთან და სხვა.) ასეთ “ჰოლდინგი”-ს ტიპის გაერთიანებებს უნდა შეუმცირდეს მოგებიდან

გადასახადი იმ ოდენობით, რომელსაც წარმოება ხარჯავს თავისი ტექნოლოგიებისათვის. ეს თანხები უნდა გროვდებოდეს სპეციალურ ანგარიშზე და გამოყენებული უნდა იქნას სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების აქტივების შესაქმნელად (შესასყიდად), მიწის შესყიდვა, იჯარა, საერთოდ სანედლეულო ზონის, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების ტექნიკური მოდერნიზაციისათვის. მაღალია სოფლად უცხოური ინვესტიციების ჩადების რისკი, მათი პირდაპირი ინვესტიციების გრძელვადიანი დაბანდების გზაზე არის წინააღმდეგობები და თითქმის არ არსებობს ამ რისკის დამცველი ეკონომიკური მექანიზმი.

ჩვენი ქვეყნის სოფლის მეურნეობისათვის დამახაიათებელ რისკთან ერთად, რომლებიც დაკავშირებულია ბუნებრივ პირობებთან, ფასების ცვლილებებთან, სავალუტო ინსტიტუციონალურ, პოლიტიკურ და აგრარული პოლიტიკის არასტაბილურობით აგრეთვე არასათანადოსაკანონმდებლო ბაზით. ჩვენის აზრით უნდა შეიქმნას ფონდი უცხოური ინვესტიციების დაზღვევის, აღნიშნული კაპიტალი უნდა შეადგინოს შენებით დაინტერესებულმა ქვეყნებმა, ხოლო მათი დანაწილება უნდა შეესაბამებოდეს მის სტრუქტურულ შემადგენლობას. საჭიროა მოვიზიდოთ ადგილობრივი ინვესტიციები გადამამუშავებელ და სხვა შესაბამის საწარმოებში, შევქმნათ ინტეგრირებული სტრუქტურა რეგიონათშორის დონეზე გადახდისუნარიანი და გადახდიუუნარო სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებთან ერთად. მათი მოღვაწეობა მიმართული უნდა იყოს სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების გამოცოცხლების, ძირითადი ფუნქციების აღდგენისათვის ახალი პროგრესული ტექნოლოგიების ათვისებით. საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ეკონომიკური მექანიზმი, რომლის სტრუქტურა შესდგება ისეთი ელემენტებისაგან როგორიცაა: ფასები, კრედიტები, ბიუჯეტი, გადასახადები. მათი ეფექტურობა უნდა განისაზღვროს აგრარულ საწარმოებში მათი მოქმედების ხარისხით, სინაგანი რეზერვების აქტივიზაციის ორიენტაციის მაქსიმალური ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ეფექტურობის მისაღწევად.

საგადასახადო სისტემას არსებითი მნიშვნელობა აქვს აგრარული ეკონომიკის საწარმოო მოღვაწეობის ეფექტურად ფუნქციონირებისათვის. ჩადასახადები წარმოადგენს ძირითად წყაროს სახელმწიფო ხარჯების დაფინანსებისათვის და ძირითად ინსტრუმენტს სახელმწიფო პროგრამების შესრულებისათვის. ეფექტური საგადასახადო სისტემის შემუშავებისათვის რეგიონის დონეზე აუცილებელია შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინება: გადასახადების მაქსიმალური გამჭირვალობა, საინვესტიციო პოლიტიკის სტიმულირება, გადასახადებმა უნდა მისცეს სტიმული წარმოების გაზრდას და არა შემცირებას. ამ მიზნით მიგვაჩნია, რომ გარკვეული ნორმატი-

ული წარმოების ზღვარის გადამეტების შემთხვევაში გადასახადები უნდა მცირდებოდეს პროდუქციის ზრდის ტემპის შესაბამისად. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საბაზრო მექანიზმის სისტემური ფორმირება საშუალებას იძლევა განვავითაროთ საქონელმწარმოებელთა უფრო ეფექტური მუშაობა, რაც პირდაპირ კავშირში აყენებს მათ მატერიალურ დამოკიდებულებას შრომის შედეგებთან.

აგრარული ბაზრის რესურსული ბაზრის სემცირებამ დღის წესრიგში დააყენა მისი საბაზრო მექანიზმის სრულყოფა, რომლის ძირითადი ელემენტებია ფასების დაბალანსების სისტემა, რომელიც ხელს უწყობს და დააჩქარებს სასურსათო ბაზრებზე ექვივალენტურ სასაქონლო ფულად გაცვლებს, საკრედიტო საფინანსო პოლიტიკა, რომელიც განსაზღვრავს კრედიტის საპროცენტო დონეს (ვადებს) სესხების დაბრუნებაზე და სოფლის საქონელმწარმოებელთა მხარდაჭერას. საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი მაკოორდინებელი მექანიზმი არის საბაზრო სისტემა ანუ ფასწარმოება. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საბაზრო სისტემას, როგორც საზოგადოებრივ პროდუქციის დანაწილების მექანიზმს, არ ახასიათებს ეთიკური პრინციპები. ვისაც ფული აქვს მემკვიდრეობით ან მძიმე შრომით მიღებული ან თაღლითობით მოპოვებული იღებენ მსხვილ შემოსავალს და ამით გაინაღდებენ საზოგადოებრივი პროდუქტის დიდ ნაწილს. აღსანიშნავია ისიც, რომ რესურსების ნაკლებობამ და მათმა არაეფექტურად გამოყენებამ მნიშვნელოვნად განაპირობა აგროსამრეწველო სფეროს დეზინტეგრაცია. დღეისათვის ფუნქციონირებს სამი სახის კაპიტალი სრულად ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად მწარმოებლური, რომელიც თავმოყრილია საწარმოებში, სასაქონლო-მბრუნავ სტრუქტურებში, რომლებიც ახდენენ პროდუქციის რეალიზაციას და საფინანსო, რომელიც არის ბანკში. ამიტომ მეტად აქტუალურია მათი ინტეგრაცია რათა შევქმნათ აგროსამრეწველო ფორმირებები, სადაც შევლენ: სოფლის მეურნეობა, გადამამუშავებელი მრეწველობა, ვაჭრობა, საფინანსო და სხვა სტრუქტურები. ბირთვი ამ გაერთიანებების უნდა იყოს საფინანსო სტრუქტურები, რადგანაც მეცნიერულად დასაბუთებულია, რომ კარგად აწყობილი საფინანსო საკრედიტო მექანიზმის გარეშე გაერთიანებაში შემავალი სუბიექტები ნორმალურად ვერ იფუნქციონირებენ. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლის მეურნეობის ნგრევის შეჩერება შეიძლება იმითაც, რომ მსხვილ არასასოფლო სამეურნეო ფორმირებებს გადაეცეთ სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო რესურსები. იმ საწარმოების რომლებიც არ არიან სიცოცხლისუნარიანი, მიგვაჩნია, რომ აღნიშნულ ფორმირებებში გადაცემულ საწარმოებს შენარჩუნებული ექნებათ დამოუკიდებლობის იურიდიული სტატუსი. ამრიგად ეკონომიკური მექანიზმის ქვეშ იგულისხმება ურთ-

იერთობების ნორმები, წესები, წარმოების გაცვლის, განაწილების და მოხმარების პროცესში, რომელიც განპირობებულია საბაზრო საწარმოო ურთიერთობებით და მათი კანონზომიერებებით. ე.ი იგი არის ორგანიზაციული, ეკონომიკური და სამართლებრივი ღონისძიებების მთელი კომპლექსი, რომელიც მიმართულია წარმოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის. ჩვენს ქვეყანაში ეკონომიკური მექანიზმის სრულყოფილად განხორციელებისათვის მეცნიერულ საფუძვლებზე უნდა გადაწყდეს ისეთი ეკონომიკური კატეგორიები როგორიცაა: საკუთრება და კრედიტები, მართვა, აღრიცხვა, კონტროლი და სხვა. ეს პროცესები დღეს მიმდინარეობს მეტად მტკივნეულად, მაგრამ იგი გარდაუვალია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს აგრარული პოლიტიკის კონცეფცია, თბილისი 1997 წელი;
2. ადეიშვილი გ. ასათიანი რ. — ეკონომიკური თეორია. ჩამომცემლობა “სიახლე”, თბ.1998;
3. ბურკაძე ვ. — საქართველოს აგრარული სექტორის კრიზისიდან გამოყვანის ზოგიერთი ღონისძიებების შესახებ. შაქ. მეცნიერებათა აკადემიის შრომების კრებული 2. თბ. 2001;
4. ბურკაძე ვ. სახელმწიფო აგრარული პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები. თბ “აგროინფორმი” 1, 1997;
5. ბახაია მ. ჩიბურდანიძე ლ. — სახელმწიფო რეგულირება, როგორც საწარმოო გამოყენების და წარმოების ეფექტიანობის ერთ-ერთი მიმართულება “აგრარულ მეცნიერებათა პრობლემები”. თბ. 2004;
6. ბერიძე ზ. მარკეტინგის როლი აგრარული წარმოების მართვის, რეგულირებისა და კომერციული წარმატების საქმეში. ჟურნალი “სოციალური ეკონომიკა” №12. თბ. 2010
7. პაპავა ვლ. „რეგიონალური ეკონომიკა“ თბ.2004;
8. Economic Analysis of Agricultural Projects. – Gittinger P. Second edition, Revised and expanded., 1997;
9. Agricultural Policy in the European Union and other Market Economies – Tracy M. Brussels: EU, 1996.